

2022. MÁRCIUS

KELETI FŐCSATORNA

időszaki kiadvány

SZÜRKÉK TAPOSTA ORSZÁGUTAK

A magyar szürke szarvasmarhával való kereskedésünk eddig fellelt első írásos emléke a 14. század közepén, Nürnberg városában keletkezett. A magyar Alföld legelőin vágósúlyúvá hízlalt jószágok lábán indultak el, akár ezer kilométeres utat is megtéve az európai vágóhidakig.

A hajtó utak hálója az egész Kárpát-medencét beszötte, beszövi. A magyar állattenyésztés jó hírét számos országba elvitték, évente a magyarok 100-200 ezer jószágot hajtottak jórészt osztrák, morva, német és itáliai piacokra. A legjelentősebb a hajtóutak közül az északi, Bécs érintésével a folyók menti dús legelőkre támaszkodva érték el a délnémet városokat (Augsburg, Nürnberg). Míg a déli hajtóút a legelőkön, és nem ritkán a tengeren át Velencéig, Mantováig vezetett. Évszázadokon keresztül hazánk volt Európa hús-éléskamrája.

Népdalaink színes szövegesében is találunk jó néhányat, amelyek ezekre az időkre emlékeztetnek.

*„Szélről legeljetelek,
Fának ne menjetelek,
Mert ha fának nekimentek,
Fejeteiket beveritek.
Szili kút, szanyi kút,
Szentandrás, sobri kút.”*

A rábaközi nóta nemcsak fülbemászó dallamával, hanem tömör és a virágnyelv képszerű üzenetével is lenyűgöz bennünket. Azokban az időkben az erdők közé futó baromhajtó utakon, az állatok gyakorta voltak kitéve medve, farkas, hiúz, aranysakál, betyárok, útonállók és rideglegények támadásának. Ám nemcsak az erdőkben rejtőző veszélyek miatt kellett kerülni azokat („szélről legeljetelek, fának ne menjetelek”). Az erdőgazdák sem nézték jó szemmel a jószágok rágása, taposása nyomán, egyre szélesedő erdei utakat. Ha figyelmeztetéseiknek nem volt fogantatja, előkerültek a helyes útra való visszaterelésnek félreérthetetlen eszközei („mert ha fának nekimentek, fejeteiket beveritek”).

A hónapokig tartó hosszú utat úgy tették meg, hogy a jószágok kondíciójukból minél kevesebbet veszítsenek. Ezt szolgálta a kövér legelőkön kívül az itatóhelyek láncolata is („szili kút, szanyi kút, szent andrás, sobri kút”). A vágóállatokat nemcsak hajcsárok, hajdúk kísérték, hanem kereskedők, diákok és művészek is. A hajtóutak mentén termékek, népszokások, hagyományok, kultúrák találkoztak, cserélődtek. Ezért a németek és az osztrákok mind a mai napig Európa egyik legjelentősebb kereskedelmi és kulturális

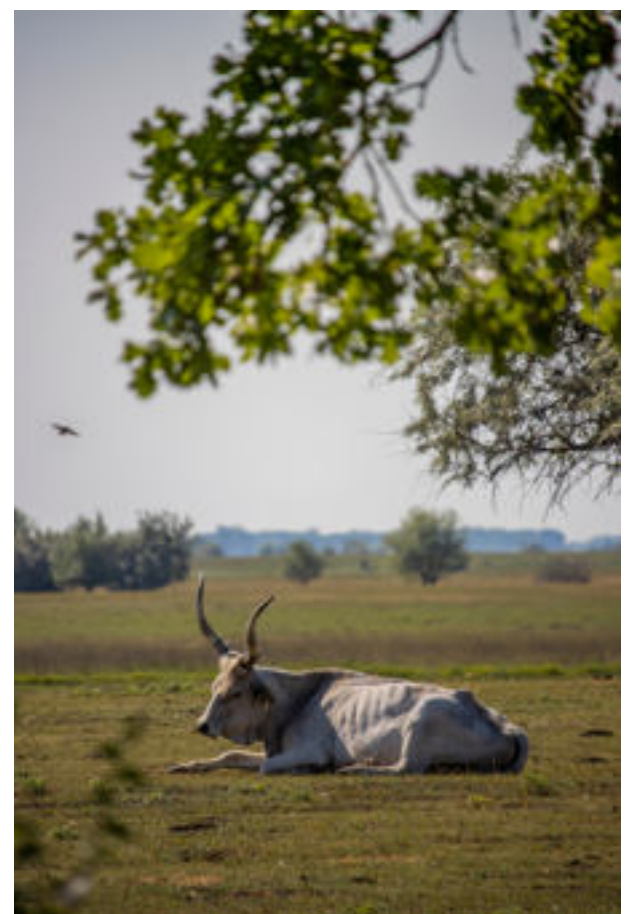
útvonalaként tartják számon. A pesti közvágóhíd 1873.évi megépülésével a hajtóutak nemzetközi jelentősége háttérbe szorult, mivel attól kezdve a kiváló minőségű marhahús vasúton érkezett a bécsi húskereskedőkhöz.

A „Magyar szürke hajtóút” (régi térképeken és írásokban: Viae Boariae, Fleischhauer Strasse, Ochsenweg, Oxenweg, Mészárosok útja, Magyarok útja, stb.) a jellegzetesen magyar, legeltetési nagyállattartó kultúra nemzetközileg számontartott és közismert eleme. Az egész Kárpát-medencét beszövi, a határokon átnyúlva, Ausztrián át eléri Németországot, illetve Olaszországot. A magyarság kárpát-medencei és európai jelenlétének kiemelkedő kultúrtörténeti emléke.

Bár a 20. század közepén majdnem kihalt a magyar szürke szarvasmarha fajta, napjainkra azonban ismét öröndetesen gyarapszik az állomány, ezzel együtt újra megelevenednek a tradíciók és új tartalommal telik meg a magyar szürkemarha napjainkig kiteljesedő legendája is.

Méltón régi nagy híréhez

Ma Magyarország szinte minden szegletében újra találunk szürke marha tenyészetet, egyre többször halljuk az egykori nagy állathajtó utak feltámasztásának szándékát.

SZÜRKÉK TAPOSTA ORSZÁGUTAK

Sokan megmosolyogják ezt az ügyet és „marhaságnak” tarják, mert az aszfaltozott utakon masírozó jószágok képe jelenik meg előttük. Holott ezek az utak a magyarság kárpát-medencei megjelenésének és megmaradásának szimbólumai. Jelentőségükhöz méltó megbecsülésért kiáltanak. Miért is?

Hitelesek, mert történelmi gyökerük évszázadokat sző át, azaz nem kell kitalálni. Felhívják a figyelmet a legeltető állattartás és a régi magyar háziállatok jelentőségére. Behálózzák az egész országot, közvetlenül vagy közvetve minden település kapcsolódhat hozzá. Átnyúlva az országhatárokon az anyaországot összekapcsolják az elvett, elvesztett területekkel. Országokat átszelve, összekötnek nemzeteket. Összefűzik a legtávolabbi helyszínek napi programjait, rendezvényeit, kiállításait, helyi termékeit, gasztronómiai-, kézműves- és kulturális hagyományait, az alföldi csárdákat és a hajdú emlékhelyeket...

Feltételezi az együttműködést a legkülönbébb helyszínek és szakemberek között.

Más tematikus utakat is egybekapcsolnak: borút, pálinkaút, sajtút, tormaút, sóút, postaút, zarándok utak, stb.

Más országok, más nemzetek a hajtó utakra már sikeres idegenforgalmi programokat szerveznek, miközben jószáguk sincs, „csak” a mi múltunkat újra felfedező történelmük és remek helyi közösségeik, akik képesek együttműködni a vendégéjszakák számának növelése érdekében.

2008-ban Hortobágyon három német, öt osztrák és négy magyar helyszín (Leader csoport) megállapodott, hogy együttműködik „Európa jelentős kulturális és kereskedelmi útvonala, a marha hajtó út megismertetése” érdekében.

Kultúrtörténeti emlékek

Ennek az együttműködésnek köszönhető a „Magyar szürkék útja - Oxenweg” nemzetközi konferenciák sora: 2008-ban Friedberg (Németország) és Hortobágy, 2009-ben St. Agatha (Ausztria) és Csorvás, 2010-ben Gyergyószentmiklós (Gheorgheni, Erdély, Románia), 2013-ban Hajdúböszörmény, 2014-ben Balmazújváros, 2015-ben pedig Hajdúnánás adott otthont a rendezvénynek. Az elmúlt évtizedben a magyar szürke szarvasmarha megmentésének helyszínén, Hortobágyon kialakult a jószágot népszerűsítő rendezvények (kihajtási- és behajtási ünnep, gulyásverseny, bikavásár) köre. Állandó kiállítás született a magyar szürke múltjáról és jelenéről. Böszörményben Radisics Milánnak a magyar szürkeről készült fotói várják az érdeklődőket, a Széchenyi Szakképzőben. Kézművesek egyedi termékeket alkottak a hajtóutak üzenetével. Készült vándorkiállítás, könyv és film a magyar szürke történetéről, valamint bikaszobor az egykori állatvásár szélén. Nánáson bemutatták Kunkovác László „Pásztoemberek” című könyvét, a Kenderes kertben magyar szürke szobrot avattak. Elkészült Buczkó József könyve a magyar szürke tenyésztés nánási történetéről. Balmazújvároson Pozsonyi József megírta könyvét a helyi pásztordinasztiákról. Megújult a Mihalkó-féle kalaposház. Cséke Zsolt megfilmesítette Németi János és Kordás József Hortobágyi Örökös Pásztorok életútját. Turisztikai program készült a daruvonulástól a kalapos műhelyig invitáló helyszínekkel. Oxenweg konferenciaterem várja a látogatókat és gémeskút jelzi az állatvásárok helyét. A „Magyar szürke hajtóút” kulturális örökség kategóriában bekerült a Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba.

Bajorországban mindeközben gyalogos- és kerékpárutak nyíltak a hajtóutakon. Különbéféle kiadványok segítik az érdeklődőket a látnivalók felkeresésében. Kiállítás nyílt, film, könyv és honlap készült az európai marhahajtó útról. A magyar szürke hajtóutak az egész Kárpát-medencét

behálózzák, s azon belül legerősebb kultúrtörténeti emlékei Hajdú-Bihar megyéhez kötődnek. Hajdú-Bihar megye a „Magyar szürkék útja - Oxenweg” program hazai és nemzetközi jó példája és elismert referencia helyszíne.

Szekérkiállítás,

látványtár, tanösvény útvonal Hajdú-Bihar megyében” című projekt 975 millió forint vissza nem térítendő támogatásban részesült a konzorciumi tagok (Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat, Balmazújváros, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Hortobágy, Nádudvar, Nagyhegyes) által javasolt tartalmi elemek megvalósítására. Hajdúböszörményben felépült a Magyar Szürke Emlékház a pásztorélet, a kézművesség bemutatására, egy szekérkiállítással. Hajdúnánáson elkészült a kendereskerti Portéka háza helyi termékek népszerűsítésére. A tájgazdálkodás átalakulását bemutató tanösvény vezeti a látogatókat a Fürdő utcától a Kenderes kertig. Makett mutatja meg Nánás régi településszerkezetét. Balmazújvárosban a Semsey-kastély pincéjében látványtárat alakítottak ki. A Veres Péter emlékparkban fejlesztették a rendezvényhelyszínt. Újonnan emelt tornácos parasztház ad otthont az újjáépített kézműveseknek. Nádudvaron a régi polgármesteri hivatal épületében kézműves – a helyi közigazgatás múltját – és a hajtóutak térképi történetiségét bemutató kiállítás kapott helyet. Hajdúszoboszlón bővült a múzeum épülete a Fejedelmi Kincsesházzal, ahol a Bocskai-korona és a Bocskai-jogar másolata várja az érdeklődőket. Nagyhegyesen, az elepi majorban bemutató- és fogadóteret alakítottak ki a pásztorélet és a hajtóutak bemutatására. A játszótérről induló tanösvény kilátóhoz vezet, ahonnan a magyar szürke gulyában és a daruvonulásban is lehet gyönyörködni. Ezek a fejlesztések segítik a térség turisztikai együttműködését, a megye piaci pozíciójának belföldi és külföldi további megerősítését. Ezúton köszönjük meg a helyi közösségek segítségét, amelyek a haza jelentősebb és a legeldugottabb helyeiről is fotókkal, térképekkel, könyvekkel, történetekkel, szerepvállalással, kutatással, előadási felkérésekkel és nem utolsósorban javaslatokkal (szelíd „terelgetéssel”) segítették munkálkodásunkat.

Továbbra is várjuk hazai és nemzetközi partnerek jelentkezését Európa egyik jelentős kulturális és kereskedelmi útvonala, a marha hajtóút megismertetését szolgáló együttműködésbe, mert jószág nélkül csak a Göncölszekér halad...

A HAJDÚSÁG TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

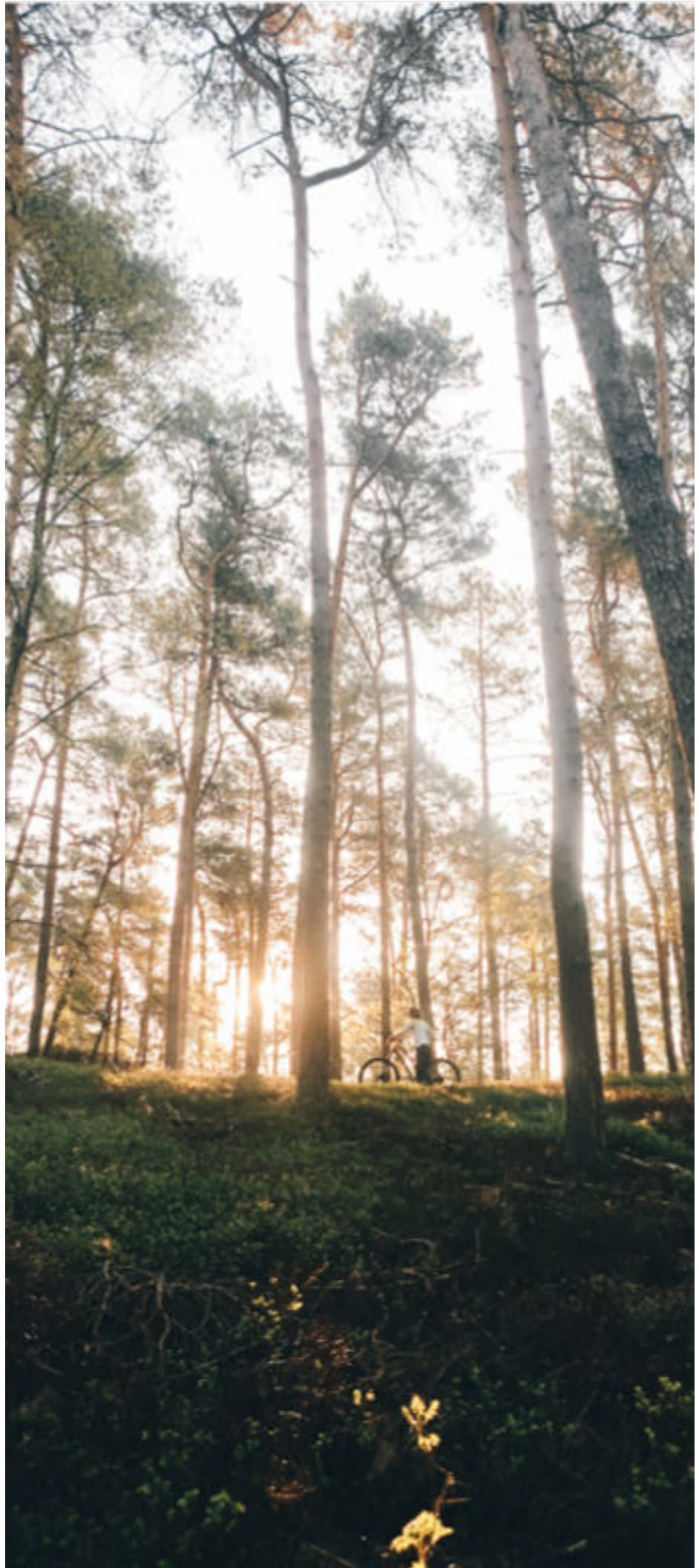
A Tóció-ér völgyének eredetvidéke a böszörményi Zelemér elnevezésű határrészben, több mint húsz hektárnyi területen, kétszeresen is védett. Egyrészt, mint a Hajdúböszörmény Város Önkormányzatának képviselő-testülete által 1996-ban védetté nyilvánított és rendeletben kihirdetett, helyi jelentőségű természetvédelmi terület (Az ér debreceni közigazgatási területre eső felső része és az azt övező fűzligetek és gyepek már 1992-től helyi védettek). Másrészt, mint az Európai Unió ökológiai hálózatának – a Natura 2000 hálózatnak – a kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területe, számos európai jelentőségű növény- és állatfaj élőhelyeként.

VADÁSZOK SÁNCA

A Tóció sekély vizű, tocsogós, jellegzetes alföldi ér. A hajdúsági löszháton, Hajdúböszörménytől nyolc kilométerre délre, három ágból ered. Ezek a forrásvidéken jól kivehető tájformájú ágak viszonylag hamar egyesülnek és déli irányba tartva, Józsa községet érintve érik el a debreceni közigazgatási határt, zöldfolyosót képezve észak-déli irányban a hajdúsági löszhát peremén.

Megközelíteni akár kerékpárral, akár gépkocsival a Zeleméri csonkatoronytól érdemes. Ez a műemlék a Tóció-völgy felé emelkedik, amelynek alapjául szolgáló dombról dél felé tekintve kirajzolódik az ér felső ága, illetve ágai. Ha túrázni kívánunk az ér mentén, ahhoz a vasúti megközelítést ajánljuk a természetbarátoknak, a Debrecen-Tiszalök szárnyvonalon. Hajdúszentgyörgy és Zelemér vasúti megállóhelyek között gyalogosan, szűk két óra alatt bejárható egy kényelmes sétával a Debrecen-Józsa fölötti szakasz, amelyhez csapadékos időben vízhatlan cipő vagy gumicsizma ajánlott. A Tóció vízgyűjtő területe a Kösely-érig 130 négyzetkilométer kiterjedésű. A Tóció jellegzetessége, hogy egyszerre felszíni vízfolyás és ugyanakkor talajvíz-lecsapoló is. A Tóció vize Debrecen fölött, különösen a böszörményi határban, viszonylag szennyezésmentesnek tekinthető. Csupán az ér menti tanyák és majorok árokvizét veszi fel ebben a térségben, amely negatívan befolyásolhatja a felszíni víz minőségét.

A terület múltbéli történetét elemezve fontos kiemelni a forrásvidék nyugati és főága által közrefogott, ma szántóként használt, enyhe ívű kiemelkedésen feltárt Zeleméri földvárat, amelyet a népnyelv korábban „vadászok sáncának” nevezett. Ennek a bronzkori erődítésnek a maradványai leginkább csak a magasból, légi felvételeken vehetők ki. Vélhetően egy késő bronzkori településhálózat központi eleme lehetett ez a földvár, amelyet jól védhető helyen alakítottak ki. Kihasználták az anyatermészet nyújtotta adottságokat, ebben a vízjárta völgyek által körbevett háton. Északról a Mély-ér, a

keleti oldalán a Tóció-patak – régi nevén Földvár-fok –, délről pedig a Bodzás-völgy határolta. Egyedül a nyugati irányban, az akkori debreceni országot felé volt nyitott, ezért azt bátyaszerű védősáncsal védték. A földvár északi sánca 276 méter, a keleti 385 méter, a nyugati pedig 301 méter hosszú volt egykoron. A sáncok mintegy 6,5 hektár nagyságú területet határoltak. A földvár területét hosszú évszázadok óta folyamatosan művelik, ennek következtében ma már csak erősen erodált állapotban látható.

ATTILA SÍRJA A MEDERBEN?

Egyes legendák szerint ezen a környéken, az egykori bővebb vizű Tóció medrében keresendő az egykori hun király, Attila sírja is.

Egy másik érdekes adat – amely már nem legenda –, de legalább ennyire hihetetlen a ma itt élők számára, hogy a

Tóció-ér a böszörményi határból Debrecenbe érve több vízimalmot hajtott meg vizének sodrásával, így örölve a környékbeli földművesek gabonáját. 1880 körül még azt írták az érről, hogy a medre olyan, mint egy nagy folyamé. Elbeszélések alapján bővizű forrását olykor szalonnával kellett eltömögetni, hogy el ne öntse a környező tanyákat. Magának az ér nevének eredetét a tócsa szóból vezették le a helytörténészek, amely annak ingoványos jellegére utalt. Ezt az állapotot a száz évvel ezelőtti vízrendezések szüntethették meg, szabályozott medrek közé szorítva a mainál lényegesen vadregényesebb vízfolyást.

A Tóció völgyének természeti értékeit elemezve, elsőként annak ősi és természetes tájképi jellege említendő. Az eret, párhuzamosan kísérő kaszálók és fűzligetek emelik ki a környező monokultúras mezőgazdasági környezetből.

Különösen szembetűnő ez kora tavasszal, amikor a fehér és hamvas (vagy rekettye) füzek barkát bontanak, s a bokrosok alját a martilapuk, gólyahírek és pity pangók százai varázsollják sárga szőnyeggé.

A HAJDÚSÁG TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

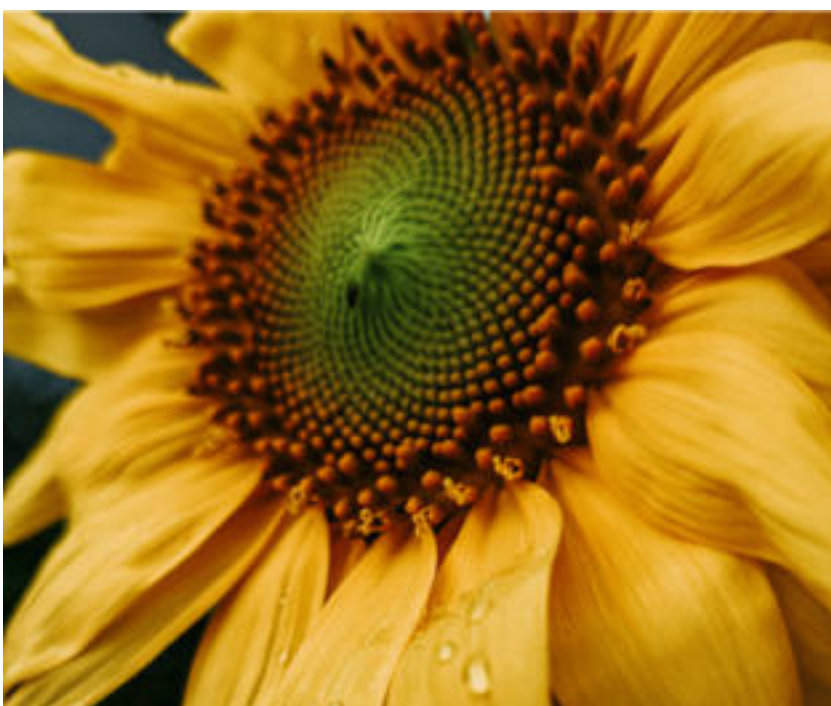

A Tóció-völgy és környéke növényföldrajzi és geológiai szempontból is határterület, amely a Hajdúság és Nyírség természetföldrajzi kistájak találkozásánál található. Mint minden ilyen átmeneti egység, az itt létrejött keveredés biogeográfiai szempontból sajátos, ez a fent jelölt vidék flórájának és faunájának gazdagabb voltát is jelenti. Társulástani szempontból kiemelkedők az üde kaszálórét és mocsárrét elemek, valamint a fűzligetek. Az ér melletti füves területek igen értékes növényfajokat is rejtnek. Ilyenek például az osztrák zanót, a mezei gólyaorr, a sárga borkóró, az enyvecske, a mocsári gólyahír és a sárga nőszirm. Ezek közül a legkülönösebb a mezei gólyahír jelenléte, amely elsősorban a hegyvidékeken honos, ott is inkább a magasabb régiókban. A rét különösen szép tavasszal, a védett merevszőrű boglárkák virágzásakor, más boglárka fajokkal együtt. A barna ásóbékának, a mocsári békának, a vöröshasú unkáknak, valamint a terület egyetlen farkos kétéltűjének, a tarajos gőtének is. Maga a Tóció egy, a hajdúsági löszhátba ékelődő természetes vízfolyásként és az azt kísérő kaszálók, bokrosok révén, egy üdezőld oázis a körülötte lévő agrársivatagban, ahol kis- és nagyüzemi kultúrnövények termesztése folyik évszázadok óta.

ÉRTÉKES TERMÉSZETI ÉLŐHELY

A gazdag növényvilág velejárója, hogy a gyepek ízeltlábú faunája igazán sokszínű. Ezek közül a nappali lepkék és a szitakötők számos faja található meg itt, köztük több védett és veszélyeztetett faj is.

Természetes élőhely jellegéből adódóan madárvilága – összehasonlításban a szomszédos területekkel – is gazdagnak számít. Bár nagy madárritkaságnak nem nyújt otthont a terület, a közönséges fajok sokfélesége is szemgyönyörködtető, még a hozzá nem értő madárbarátok számára is. Ilyen például néhány pusztai vártamadár, mint a cigány csaláncsúcs és a hantmadár. Énekesmadarokból is számos madárfaj fészkel a terület

A HAJDÚSÁG TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

bokrosaiban. A tavaszi és őszi vonulás idején pedig akár különleges északi madárritkaságok is előkerülhetnek ebben az ökológiai folyosóban. Ilyen ritkaság lehet a tüzesfejű királyka, a kis légykapó vagy az egykor gyakori fészkelő, de már szinte teljesen eltűnt, kerti rozsdafarkú. A gyakoribb madárfajok közül szinte évről évre több a nagytestű, térségünkben növekvő állománnyal bíró örvös galamb. A Kaukázusból származó fácánoknak is kedvelt élőhelye a Tóció mente. Ezt a vadászható madarat impozáns hím példányai miatt, az ókorban telepítették Európába. Kezdetben módosabb urak és császárok udvarába, mint díszmadarat, majd miután megkóstolták húsát, kedvelt vadászható szárnyasvaddá vált szerte a kontinensen.

A Tóció az őzek és számos apróvad menedéke is. Megfelelő élőhelyet nyújtva a szaporodáshoz és a táplálkozáshoz. A leírtakból jól látható, hogy a Tóció-völgye múltunk egyik jeles helyszíne és értékes természetes élőhelye. A jelen emberének feladata ennek megőrzése és oltalma a jövő nemzedékek számára.

A HELY SZELLEME

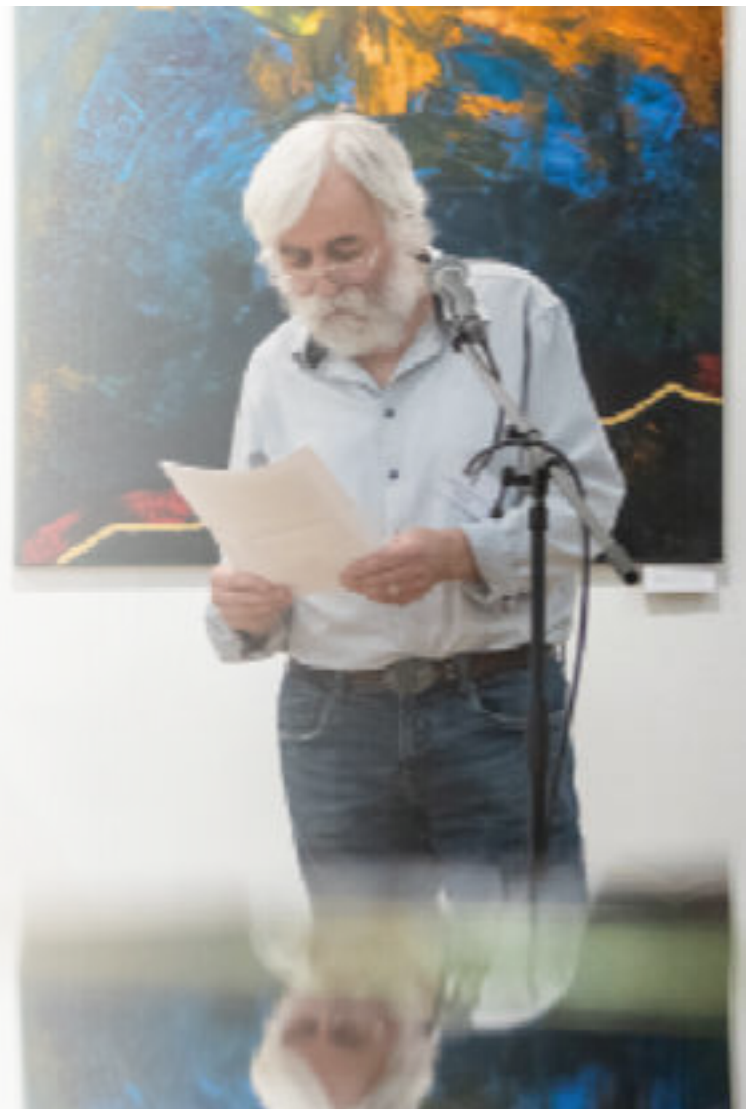
AZ 59. HAJDÚSÁGI NEMZETKÖZI MŰVÉSZTELEPRŐL

„Örömmel fogadtam el a meghívást, hogy nyissam meg a művésztelep záró kiállítását. A feladat is öröm, mert a magyarországi művésztelepi mozgalomnak régi részese, figyelője, értékelője, s leginkább tisztelője vagyok...”

Értékteremtés magas színvonalon

A festőtelepeken jellemzően egymáshoz közeli ízlésű, világfelfogású művészek dolgoztak, dolgoznak egymás közelében. Akiknek fontos a genius loci, a hely szelleme, atmoszférája, bukéja, látványa, annak megörökítése, akár a realizmus jegyében, akár ettől eltérő felfogásban, azok körében kialakult, létrejött egy azonos eszmei, művészi gyökerekből táplálkozó szemlélet. Végző soron egy stílus.

Hajdúböszörményben a korai kezdeményezések folytatásaként, a Boromisza Tibor, Káplár Miklós, Maghy Zoltán elvei figyelembevételével a hatvanas évek elején induló telepnél is fontos lehetett egy közös eszmény képviselője, szolgálata. Ennek alakulása, változása évtizedeken át egy igen izgalmas folyamat volt. Amennyire meg tudom ítélni, jó érzékelni a folyamatos, egyre erősödő szakmai színvonalat, a kétségtelenül egymáshoz közeli művészeti eszmények mellett az egyéniség jelentőségének fokozódását. Lényegesek a folyamat állomásai! A kezdeti hazai résztvevők után meghatározóak lettek a hivatásos hazaiak, majd a határon túli magyarok, majd a külföldiek. Idővel igen változatos, a tradíciókat tisztelő, de a korszellemet nem ignoráló művészeti műhely született, melynek

alkotói közösségből egy, a művészethez sokféle módon viszonyuló kollektív jött létre. Mindezeknek azonban egyik karaktere – legalábbis ahogy én látom, és egy inkább irodalmi, mint általános művészeti fogalomrendszer alapján -, hogy inkább egyfajta népi vonulatot képviselt az itt uralkodó szemlélet, mintsem urbánust.

Persze ez nagyrészt nyilvánvaló, hiszen a természeti, táji környezet sajátosan erős meghatározó szuggesztivitása, a hely szelleme mindezt sugallta.

S mégis folyamatosan érezhető a változás a művészethez való viszonyban, de a Bösörményhez történő viszonyulásban is. A lokalitás és a regionalitás jellemzőivel együtt, a visszatekintés és érték számbavétel gondolatában, ma már fel kell hívnunk a szakmai figyelmet arra, hogy korábban például Erdélyből olyan alkotók dolgoztak itt, akik már akkor vagy időközben – s melyben így Bösörménynek szerepe volt - a kortárs egyetemes magyar képzőművészet meghatározó, csúcs minőségét hozták létre. Az Erdélyből, Partiumból érkezettek névsora szinte egyedülálló. Baász Imre, Balázs Imre, Bardócz Lajos, Cs. Erdős Tibor, Gaál András, Jakobovits Márta, Jakobovits Miklós, Nagy Pál, Paulovics László, Plugor Sándor, Simon Endre, Újvárossy László. Nyugodtan állíthatom, káprázatos névsor, a mögötte lévő jelentős művészeti teljesítménnyel. De ugyanez mondható el a Debrecenbe elszármazott, de Délvidékről ide érkező Torok Sándorról, a felvidéki kitűnő szobrászról, Nagy Jánosról, a kárpátaljai Medveczky Miklósról és Medveczky Ágnesről.

Természetesen hosszú azon művészek sora is, akik a közelből érkeztek, vagy hazánk valamely más városából,

A HELY SZELLEME AZ 59. HAJDÚSÁGI NEMZETKÖZI MŰVÉSZTELEPRŐL

régiójából jöttek ide dolgozni és arattak maradandót. Hogy csak a már régebben elhunytak közül villantsak egy-két nevet, így gondolhatunk Kurucz D. Istvánra, Bod Lászlóra vagy az ez évben száz éve született Tamás Ervinre, de szívesen emelem ki azt is, hogy nemcsak festők dolgoztak itt eredménnyel, hanem például a legendás szobrász házaspár, Gádor Magda és Nagy Sándor.

Természetesen szeretném kiemelni megemlíteni Burai István barátom szerepét, akinek mint művésznek, mint művészetszervezőnek, óriási érdemei vannak a művésztelep szakmai fejlődésében. Igen jeles művész személyiségek dolgoztak itt, akiknek munkáit is őrzi a helyi alapítványi- és városi gyűjtemény. Nagy hangsúllyal szeretném tehát kijelenteni, hogy az Önök tulajdonában lévő műtárgy kollektív értéke folyamatosan emelkedik, és ekként kell majd gondozni is a továbbiakban.

A „hogyan?” művészi alapállása

Egy kemény záró megállapítást hadd tegyek, a nyomaték kedvéért. Nem „tucatművészek” fordultak meg Hajdúböszörményben, hanem igazi, valódi egyéniségek, akik természetesen az évek alatt nemcsak értéket, de közösséget is teremtettek és az újra is érzékeny közönséget neveltek.

Összegzésként megfogalmazható, hogy az egymáshoz hasonló eszmeiségű művészek közösségből így lett egy, a művészethez sokféle módon viszonyuló művésztelep. Ez vonatkozik a stílusra, technikára, arra is, hogy egy idő után talán az alkotómunka célját tekintve, nem annyira a mit, hanem a hogyan művészi alapállása válik fontossá. Úgy látom, hogy az összetétele a művészeknek a szó szoros értelmében: színes, felfogásban, művészi magatartásban. Egy ilyen telepi munkában nem az azonosságok, hanem a különbségek a fontosak! A művészet eleve arról szól, hogy mást alkoss, mint a többiek, ne ugyanazt, noha ma bőven érzékeljük a világ művészetének folyamatában az egységesítő törekvéseket, a nagy szerepet játszó trendekkel, divatokkal... S akkor vegyük először számba a női alkotók teljesítményeit. Bujdosó Mária hajdúböszörményi alkotó füst-képei is inkább mintha a képkészítés hogyanjáról szólnának inkább a mit helyett, ám valójában mindkét problematika szerephez jut. Izgalmas művészi kísérlet tanúi vagyunk, amely a semmi vagy a nagyon kevés megfestését tűzi ki célul. Füstté vált képi világa, a köddé válás emberi létkérdéseit is megszólaltatja.

Csorján Melitta Debrecenből érkező festő talán az egyetlen az idei résztvevők közül, aki egy igazi, valóságos szürrealista művész. Meghökkenítő, ám mindig konkrét látvány elemeket egymáshoz párosító, szintetizáló motívumaiból azonban egy olyan képi látomás keletkezik, amely nem szorongató szürrealizmus szemléletével operál, hanem mindezt egy személyes vitalitás hatja át.

A HELY SZELLEME

AZ 59. HAJDÚSÁGI NEMZETKÖZI MŰVÉSZTELEPRŐL

Vdovkina Anastasia, aki Romániából érkezett orosz ajkú alkotó, kitűnő zománcművész. Ő például képes arra, amelyre az oroszhoz közelálló szellemiség amúgy fokozottan érzékeny, hogy nemzeti karakterről tanúskodjon munkája. Az ő munkái egy intenzív szláv szellemet árasztanak, népmesei, folklór, valamint autonóm művészeti elemekkel. Különös, ahogy tárgyai komplex technikai módon készülnek el, fát, zománcképet, festményt együtt és egyszerre, egy műben egyesít. Látásmódja humánus, technikai sokrétűsége lefegyverző.

Siska-Szabó Hajnalka Erdélyből, pontosabban Aradról érkezett. Bár ott él és dolgozik, jól ismerjük munkásságát, sokat dolgozik hazai művésztelepeken. Színgazdag, eleven, természetben fogant művészete sajátos, bizakodással teli lelkeséget sugároz. Expresszivitása szervesen egyesül tematikájával, s mindez harmonizál stílusával.

Gajdán Zsuzsa ugyancsak hajdúböszörményi alkotó. Vele kapcsolatban engedjenek meg annyi személyes megjegyzést. Viszonylag régen követem szakmai pályafutását, amit személyesnek és nagy ívűnek tartok. Nála viszont igen fontos a téma, jelen esetben a nagy kétség, melynek kiindulása a nagy mélység, a hatalmas vízelményel való azonosulás. Ő nem életérzést fest meg, hanem életélményt, s ez összetett kollázs technikájára is kihat. Ma sok művésznek nincs élménye és úgy dolgoznak. Neki van, s ez átsüt képein.

Panajotova Gendova Miroljuba, a fővárosban élő festő. Itt született, itt tanult, itt él, de erős bolgár gyökerekkel. Az ő pályáját is valamivel többet figyelhettem, s nála is izgalmas látnunk a nagyon határozott világnézetet, inkább így: világ aggodalmat. Borúlátó, ami a világ állapotát illeti, de mindezt összetett festői eszköztárral állítja elénk, melyben az asszemblázs megvalósításával is él, s a megteremtett látvány ilyen igényessége a művészet magasába vezet. Igen jó jelenség, hogy a résztvevők között ilyen jelentős súlyt kaptak a női alkotók.

Alkotói életérzések

S most nézzük a férfi résztvevők teljesítményét! Egri András Erdélyből jött, Kolozsvárról, zománcművész. Finom, lírai, igényes, kisebb méretű festőzománcképeket készített, s külön fontos, hogy itt, a művésztelepen. Párjával, Anastasiával magukkal hoztak egy kis égető kemencét, s így szakmai szempontból is változatossá tették a mai kiállítást is. Zománck munkával való jelenléte felhívja a figyelmet arra is, hogy a vizuális művészetek e különleges ágazata igen ellentmondásos helyzetben van kultúránkban, noha az igényes zománcképek minden képzőművészeti tárlat látványgyűjtését összetettebbé teszik, s ez ma is így van.

Fekete János munkásságát itt jól ismerhetik, ő is hajdúböszörményi alkotó. Ő a „nomen est omen” esete. A név előjel. Jelen esetben a név maga az ember. Fekete képeket, munkákat állít ki, amelyeken a festői és grafikai eszköztár egyaránt érzékelhető. Az ő alkotásai abszolút életérzést kifejező művek.

Stefan Gnant Németországból érkezett művész, de ő maga nem feltétlenül csak német, hiszen családi gyökerei Erdélybe vezetnek. Végül soron Gnant Istvánként is dolgozott a telepen, s nem meglepő, hogy rá volt legerősebb hatással a már többször emlegetett genius loci. Képeit sajátos cselekményesség, s ezzel összefüggő montázsos határozza meg, szinte történeteket mesél el oldott művei nyelvezetében. Fontos számára a historikum látványra formálása, s mintha A huszár hazatér című képe főhőse egy kicsit önarcképet is jelentene. Egy biztos, hogy Stefan Gnant, aki idén másodszor vett részt a művésztelep munkájában, de egészen bizonyosan nem utoljára, kicsit haza is tért.

Földessy Péter sorsa jelképes. Hosszú-hosszú évekig mint Kárpátaljáról, Munkácsról érkezett művész vett részt különböző

hazai művésztelepeken. Ám az ő sorsa is úgy alakult, hogy immár itt él közöttünk, s most Budapestről érkezett. Életműve jelentős opuszai Kárpátaljához kötik, de egészen varázslatos és egyedi akvarell technikája által, munkássága szerves része az egyetemes magyar képzőművészetnek. Őt is mindig megigézi Hajdúböszörmény varázslata, miként ez évben is. Síkban megvalósult „térkép-alapú” munkája erősen térteremtő hatású.

Szepessy Béla meghívása, jelenléte Nyíregyházáról igen fontos, hiszen ezáltal a magas szinten művelt kép- és sokszorosító grafika is része a telep műegyüttesének. A

A HELY SZELLEME AZ 59. HAJDÚSÁGI NEMZETKÖZI MŰVÉSZTELEPRŐL

magasnyomású technikák bravúros művelőjeként (lino- és fametszet) vannak jelen burjánzó vonalgazdagságú munkái, melyek rokonszenvünket témáikkal is kiváltják, hiszen a magyar múltat idézik meg, mai képi megoldásokkal.

Rácz Imre festőművész több funkciót is teljesít. A művésztelep operatív vezetésével nagy elődök örökébe lépett, nagy szerepe van abban, hogy a résztvevők közösségként tudtak dolgozni. Közben ő is festett, s őt is folyamatosan megigézik a helyi városi, történelmi értékek, szépségek. Lendületes, expresszivitással telített képi világa igen maivá tesz műveit.

Ghyczy György festőművész is a fővárosból érkezett. Mindig erős gondolati alapú festészetet művelt, s az itt látható munkáit is ez jellemzi. Urbánus víziókat érzékelünk, s mintha a Mélységből a magasságba című képe (bár ebben a formában ennek szakrális utalása is lehet) épp a fordított mondanivalót sugallná: mintha a látvány épp a magasságból a mélységbe irányuló folyamatokat előlegezné meg. Technikája egyedi, képi világa erősen intellektuális.

Szotyory László festőművész jelenléte Budapestről szinte reveláció. Az immár nyugdíjas korú festő egész életútja, művészi érdeklődése, hangsúlyozott erdélyiségével együtt, sajátosan urbánus, bár képi világában épp mindig az okozott fejtörést, s jelentett megfajtott titkokat, hogy a kor civilizációja tárgyai erőteljes képi beemelésével együtt, ezekkel szimbiózisban folyamatosan természetábrázolóknak is számított, igaz elsősorban mediterrán, itáliai benyomások alapján. E szemléletét egyedi módon ültette át művésztelepi munkásságába. Mint mindig, képeiben fontos a hely élménye, s erre épül igen személyes, ezúttal is iróniával telített gazdag festőisége.

Ásztai Csaba festőművész ittléte - szemben Szotyory László első jelenlétével – szinte törzsgárda jellegű. A debreceni születésű festő ugyan hosszú évek óta Pomázon él, de kisebb-nagyobb kihagyásokkal folyamatos résztvevője a művésztelepnek. Erősen befelé forduló festőisége, rejtőzködő szemlélete – kis szójátékkal – nem a feltűnés, hanem az eltűnés megörökítője. Foglalkoztatja őt is a hely szelleme, de az emberi létezés sok alapkérdése is. Különleges technikai eszköztára jól illik sajátos kontemplatív gondolkodásához.

Fátyol Zoltán képzőművész idejének jelenléte is a komplexitást sugározza. A debreceni művész, akinek sokirányú munkássága itt közismert, itt is kifejezi azt a művészi álláspontját, hogy az alkotónak egy újfajta kapcsolatot kell teremteni a természettel. Nem ábrázolni kell, hanem benne kell lenni, létezni, azonosulni kell a tájjal, s ekként megpróbálni vizualizálni a nemcsak empirikus, de ontologikus benyomásokat is. Munkái e törekvéseinek igényes manifesztációi.

Végül nagy hangsúllyal hadd mondjak egy mondatot a titokdobozok mű együtteséről, melyek nagy szuggesztivitással jelzik a művészek, az alkotók kreativitását, szuverén tehetségüket, elmélyült fantáziájukat.

KELETI FŐCSATORNA
Ingyenes időszaki kiadvány

Megjelenik: 25000 példányban Hajdúböszörmény, Tedej, Bodaszőlő, Pród, Hajdúvid, Polgár, Hajdúnánás, Hajdúdorog

Készült: a Center-Print Nyomdában.

Szerkesztőség: 4221 Hajdúböszörmény, Pf. 143.

Szerkeszti a szerkesztőbizottság.

Felelős kiadó: Keleti Főcsatorna Egyesület

www.keletifocsatorna.hu

ISSN: 1787-4335

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.